

YUNUS EMRE
ve
TÜRK DİLİ SEMPOZYUMLARI
KONUŞMA METİNLERİ

KÜLTÜR BAKANLIĞI

BAŞVURU
KİTAPLARI

KÜLTÜR BAKANLIğI YAYINLARI/1484
Yayımlar Dairesi Başkanlığı
Başvuru Kitapları Dizisi/14

YUNUS EMRE
ve
TÜRK DİLİ
SEMPOZYUMLARI
KONUŞMA METİNLERİ

Karaman Valiliđi
İl Kültür Müdürlüğü

© Kùltür Bakanlığı, 1993 / ANKARA
ISBN 975-17-1316-1
Kapak Düzeni/Memik KAYAOĐLU

*Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 14.4.1993 tarih ve
928.4-856 sayılı makam onayı gereğince ilk defa olarak
3.000 adet bastırılmıştır.*

GÜN OFSET 1993 ANKARA

BÜYÜK TÜRK ŞAİR VE MUTASAVVIFI YUNUS EMRE ÜZERİNE

Doç.Dr.Ali YAKICI

Sayın Valim, Sayın Garnizon komutanım, Sayın Başkan, Basın ve TRT'nin mümtaz temsilcileri, değerli izleyiciler.

Milletlerin geçmişteki başarılarının geleceklerinin teminatı olduğu unutulmaması gereken bir hakikattir. Bu başarılar, fertlere huzur ve gurur verir, toplumda istikrar ve güveni sağlar. Bunlar sayesinde bazan toplumda meydana gelen bunalımlar kolaylıkla atlatılır, güçlükler yenilir, çünkü, geçmişte önemli ve büyük işler gerçekleştirmiş bir milletin gelecekte başarıları sürecektir demektir.

Mümtaz TURHAN, " bir milletin geçmişteki büyük başarılarının temsilcileri ise onun yetiştirdiği büyük şahsiyetlerdir" der ve bu konuda şunları söyler. "İlim, fikir ve sanatta temayüz eden şahsiyetlerde, idari ve siyasi askeri sahalarda yetişen büyük dehalarda, kumandanlarda, kahramanlarda geçmiş müşahhaslar canlanır. Geçmiş, bunların vasıtası ile geleceğin üzerine tesir ederek bir milletin devamlılığını temin eder, onun için her millet, büyük evlatlarının hatıralarını canlı tutmağa, onları muhtelif vesilelerle genç nesillerin muhayyelelerinde, hafızalarında yaşatmaya çalışır. Bu tip büyük adamlara kafi derecede sahip olmayan milletler, bunları sun'i şekilde yaratmağa çalışmışlardır. Türk milleti bu bakımdan da hiç bir vakit kısır olmamış, her devirde çok sayıda büyük adamlar yetiştirmiştir." (1) İşte bunlardan biridir Yunus Emre.

"Yüksek medeniyetleri yüce şahsiyetler hazırlar" sözünün gerçek

1 Prof.Dr. Mümtaz TURHAN, "Yunus Emre'den kalan en büyük miras" Türk Yurdu, 319, Ocak 1966, s. 21.

muhatapı olan insan, inanan, düşünen, çalışan, fikir üreten, toplum fertlerinin birlik ve beraberliğini temin eden, hoşgörüsü bütün gönülleri coşturan, birleştiren ve yine mensubu bulunduğu toplumu çağdaş seviyede daima yücelten, mevcuda daha yeniyi katan, iki gününü bir birine eşit kılmadan ikinci gününü daha da verimli hale getirerek çalışan ve inanan bir varlıktır.

Uygur toplumların geçmişlerini inceleyen bilim adamları, yükselme çağlarının temelinde bilgin, çalışkan, inanmış karakterlerin, abide şahsiyetlerin varlıklarını görürler. Bu şahsiyetler, milletlere hayat veren edebi bir ruh gibidirler. İşte Yunus Emre de bu abide şahsiyetlerden biridir. (2)

Kültürlerin oluşmasında, coğrafyaların vatan haline gelişinde, insanların topluluk olmaktan kurtulup millet oluşlarında yol göstermiş, önderlik yapmış, içinde buldukları toplumdan maddi ve özellikle manevi yardımlarını esirgememiş ulular vardır. Türk kültürünü Orta Asya'dan Anadolu ve Balkanlar'a taşıyan bu ulular, aynı zamanda sevgileriyle, hoşgörülerıyla, "yaratılana Yaradan'dan dolayı" bir yakınlık duymaları sebebiyle insanları birbirine kaynaştırmışlar, ocaklarında yanan ilim ve fazilet ışığı sayesinde de insanları aydınlatmışlar, ilgiye, bilgiye ve manevi huzura kavuşturmuşlardır. (3)

Millet için "maddi bir varlığa mâna veren bir mânevi bağlantı sisteminin adıdır" denilmektedir. İşte bu sistemin temsilcileri, sözünü ettiğimiz ilim ve fazilet ocağının da temsilcileri durumunda olan Mevlâna, Hacı Bektaş, Hacı Bayram, Yunus Emre ve daha niceleridir. Bizim geçirdiğimiz felaketler bir milleti veya memleketi yer yüzünden silmeye yetecek nitelikteyken bu binanın hâlâ dimdik ayakta durması kolay açıklanabilecek bir olay değildir. İşte vatan ve millet kurucusu olan temel taşlarının sağlam oluşu ve önemi burada karşımıza çıkar. Ve işte Yunus Emre burada bizimle olur:

*"Haktan gelen şerbeti içtik elhamdülillâh
Şol kudret denizini geçtik elhamdülillâh
Derildik pınar olduk ırkıldık ırmak olduk
Artık denize dohtuk taşlık elhamdülillâh." (4)*

- 2 Prof.Dr. Abdurrahman GÜZEL, Mustafa TATÇI, Yunus Emre (Hayatı, Eserleri ve şiirlerinden seçmeler) Ankara 1990, s. 3.
- 3 Ali YAKICI, Yunus emre'ye Şiirler, Ankara, 1991 s.v.
- 4 Faruk Kadri TİMURTAŞ, Yunus Emre Divanı, İstanbul, 1972, s. 129-130.

Hangi dönemde ve hangi toplum adına olursa olsun, coğrafyaların vatan haline gelmesinde, o vatan toprakları üzerinde milletlerin oluşmasında, milli bütünlüğün korunmasında ve devletlerin kuruluşunda yalnız bilek gücü, yalnız alplik yeterli değildir. Alpliği tamamlayan bir erenliğe, inanca ve iman gücüne, bu güçten ilhamını alan bir yüksek kültüre de ihtiyaç vardır. İşte Yunus Emre bu yüksek kültürün temsilcilerinden biridir.

Yunus Emre'yi ister büyük bir mutasavvıf olarak değerlendirelim, ister bir derviş olarak düşünelim, ister şair olarak ele alalım, onda gördüğümüz önde gelen husus, kendisinde var olan "hakikat" ışığı, vahdet-i vücud gerçeğidir.

*"Severem ben seni candan içeri
Yolum ötmez bu erkândan içeri*

*Tecellîden nasib irdi kimine
Kiminiün maksûdu bundan içeri*

*Şeriat tarikat yoldur varana
Hakikat marifet andan içeri*

*Süleyman kuş dilün bilür didiler
Süleyman var Süleymandan içeri*

*Beni benden demen bende değilim
Bir ben vardır bende benden içeri"⁵⁾*

Yunus Emre'nin dünya görüşünde, önce buğdayı tercih etmesine, rağmen sonradan pişman olarak geri dönmesi ve buğday yerine "irşad"ı tercih etmesinin kanaatimizce büyük payı vardır:

5 TİMURTAŞ, a.g.e., S. 157.

İslâm'ın ilk emri "oku" kelimesi Yunus Emre'de gerçek anlamına kavuşur. Ona göre okumak, ilim tahsil etmek, cahilliği yok etmek, insanın kendini bilmesi tanınması demektir. İnsan kendini tanıdığı andan itibaren cehaletten kurtulmuş, gerçek sırta vakıf olmuş demektir:

*"Okumaktan mânâ ne, kişi Hakkı bilmekdür
Çün okıdun bilmezsin ha bir kuru emekdür
Okıdun bildün dime çok taat kıldum dime
Eri Hak bilmez isen abes yire yilmekdür*

*İlim ilim bilmekdür ilim kendiün bilmekdür
Sen kendiüni bilmezsin bu nice okımakdur" (12)*

Birlik ilkesi Yunus'un şiirlerinde sık işlenen konular arasındadır. Huzur içinde yaşamak isteyenlerin dayanak noktası olan birlik ve beraberlik duygusu devletlerin hayatını sürmesi için de önde gelen şartlardandır. Bu duygu Yunus Emre'de gerçek ifadesini bulmuştur. Özellikle Yunus Emre'nin yaşadığı dönemin içinde bulunduğu kaosu düşünersek, büyük şairin birlik ve beraberliğe çağrısının önemini bir defa daha anlamış oluruz.

*"İkilikten usandum ışk tonunu tonandum
Derdün honuna kondum dermanım yağma olsun" (13)*

*"Birisen birliğe gel ikiyi bırak elden
Bütün mânâ bulasın sıdk u iman içinde" (14)*

Yaşadığı dönemin güzel Türkçesini kullanan Yunus Emre, Türk dili içinde örnek bir sanatkârdır. Yunus'un bu Türkçe sevdası bir başka şairin mısralarında şöyle dile getirilir.

12 TİMURTAŞ, a.g.e., S. 75, 76.

13 TİMURTAŞ, a.g.e., S. 119.

14 TİMURTAŞ, a.g.e., S. 132.

*"Kamu âlem Yunus misâli
Seven, hoş gören,
Obada ve dergâhta Türkçe suhbeti,
Türkçe yakarışı öneren,
Ozan, derviş, abdal, ışık, tahta kılınçlı alp-eren" (15)*

Kısacası Yunus, şair Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun dediği gibi, ruhunda mavera uğultuları, şuurunda şiir çığıltuları, gözlerinde iki cihan göğünün parıltıları, alnında sevda nakışı, sırtında temmuz sıcağı, yanaklarında gülücük, uğurlu ayağı, muhabbet dolu kucağıyla, içinde şeyda bülbüllerin öttüğü yanan bir "Aşk" ocağıdır.

*Ruhunda mâvera uğultuları
Şuurunda şiir çığıltuları
Gözlerinde iki cihan göğümün
Parıltıları*

*Alnında sevda nakışı
Sırtında Temmuz sıcağı
Çıkageldi toz-toprak içinde
Sanki bir şey yanar, tüter içinde
Aşk...Aşk... deyü deyü şeyda bülbüller
öter içinde. (16)*

Ayrıca, Yunus Emre'nin özellikle 1908'den sonra gelişen Türk Edebiyatında, Türkoloji üzerindeki araştırmaların ilerlemesinin milli vezin, milli lisan, milli nazım şekillerinin, milli konuların kullanılmasında yeni nesle yol gösterici bir tesiri olmuştur. Bu devir şairlerimizin müşterek özelliklerinden biri de hayat ve eserlerinin karakterleri gün geçtikçe aydınlanmakta olan halk şairlerinin tür, kışma, mani ve destanlarını örnek alarak milli şiirler yazmış olmalarıdır. eserleri örnek alınan Gevheri, Karacaoğlan, Âşık Ömer, Emrah gibi

15 YAKICI, a.g.e., S. IX.

16 Ali YAKICI, "Hayatı-eserleri ve şiirlerinden seçmelerin yer aldığı bir Yunus Emre güldestesi," Türk Kültürü, 348 Nisan 1992, S. 251.

meşhur saz şairleri yanında bir mutasavvıf şair olarak da Yunus Emre başta gelir. (17)

Güzel sanatların önemli bir kolu olan şiir yüzyıllardır insanların belli zevklerinin kaynağı ve estetik anlayışlarının göstergesi olma özelliğini de korumuştur. Bu sebep ile ki insanlar, duygularını düşüncelerini, heyecanlarını, mutluluklarını, acılarını, umutlarını, özlemlerini, karamsarlıklarını, neşelerini ve dahası sevgilerini şiirle ifade yolunu tercih etmişlerdir. Genellikle işte bu sevginin sembolü olma bahtıyarlığına erişen büyüklerimizden biride Yunus Emre'dir.

Kültürümüzün yapı taşlarından olan Yunus Emre, sosyal hayatın çeşitli safhalarında örnek kabul edilmiş, sanatın çeşitli dallarına konu olmuş, özellikle şiirin işlediği konular arasında yer almıştır. İlahileri yıllardır Türk insanının ağızından düşmeyen Yunus Emre, bir çok şairimize ilham kaynağı olmuş, yolundan gidilmiş, taklid edilmiş, şiirimizde bir ekol haline gelmiştir. Bu sebeptendir ki bir çok şair, bu büyük mutasavvıfı şiirlerine konu yapmış, felsefesini dile getirmiş, şiirleriyle Yunus'u abideleştirmiştir.

*"Yönelmiş ondan yana
Ki, ateş düşsün cana
Abestir özge mânâ
Yunus yanmış demektir"*

*"Elinde aşk fenusu
Geçerken okyanusu
Görenler var Yunus'u
Yunus yunmuş demektir"⁽¹⁸⁾*

*"Selam verdi, farzı edâ eyledi,
Bağır basıp tarzı edâ eyledi,
Edeple, el pençe divan duruben
Arzı edâ eyledi."
"İlim, yitiğimdir buraya geldim,*

17 YAKICI, a.g.e., S. IX.

18 Niyazi Yıldırım GENÇOSMANOĞLU, Kopuzdan Ezgiler, İstanbul, 1979, S. 33-34.

*Petek boş gerekmez, dolmaya geldim,
Denildiği gibi olmaya geldim,
Verecek şeyim yok, kayıtsız-şartsız
Almaya geldim.*

*Yanaklarında gülücük
Muhabbet dolu kocağı*

*Dedim safâlar getirdin
Gamı, gussayı götürdün
Misk-amber kokan deminle
Şol uğurlu kademle
Şenlendi Tapduk ocağı...*

*Yine der ki ulu Tapduk!
Dervişi biz Yunus yaptık.
Damlaydı okyanus yaptık,
Ne ucu var, ne bucağı."⁽¹⁹⁾*

Bu ucu bucağı olmayan insan, yalnız Türkiye Türkleri arasında değil, Bosna-Hersek'den Azerbeycan'a, Batı Trakya'dan Türkmenistan'a, Tuna boylarından Kazakistan'a, Kıbrıs'tan Özbekistan'a, Kerkük'den Kırgızistan'a kadar uzanan coğrafyalarda yaşayan bütün Türklerin gönüllerine taht kurmuş, şairlerinin şiirlerine konu olmuştur.

Azerbeycan'ın yetiştirdiği büyük Türk şairlerinden Bahtiyar Vahapza-de Yunus'u anlatırken: "bu nice insandır ki bir yerde ölüyor, fakat bin yerde mezarı var, efsane mi, gerçek mi" demekten kendini alamamaktadır.

*"Bir yerde ölüb bes niye min yerde doğuldu?
Eşginde yanırken yeniden bir de doğuldu.
Şe'rindeki hikmetli setirlerde doğuldu.
Bir yerde ölüb bes niye min yerde mezarı?
Her gün gazılır çünkü köniüllerde mezarı
Otlarda, çiçeklerde ve güllerde mezarı.*

19 Niyazi Yıldırım GENÇOSMANOĞLU, "Tapduk Dilince Yunus" Türk Edebiyatı, 18 Haziran 1989 S.7.

*Efsane mi, gerçek mi? Bu insan nece insan?
Varlık sesidir, gopmuş o, Türk'ün gopuzundon."*⁽²⁰⁾

Yunus'un doğduğu yer bellidir ve Yunus yaşamaktadır. Vahapza-
de'nin bu sorularına Bekir Sıtkı Erdoğan şu cevabı verir:

*"Gel dost, bu ruh aynasıdır pıf arama
Hakk'ın ezeli nuruna fânus arama
Gel kuşkunu defnetmeye kâfi Karaman
Yunus yaşıyor, başka Yunus arama."*⁽²¹⁾

Ben bu sözleri bir Karamanlı olarak söylemiyorum, ki zaten, gönlüm Karaman'la ve siz Karamanlılarla birlikte olmakla beraber, Karamanlı değilim. Düşüncelerimi Gazi Üniversitesi'nin bir elemanı olarak anlatmaya çalışıyorum.

Yunus Emre'nin Karamanlı olduğunu birçok bilim adamı, araştırmacı ve yazarlarımız yayınladıkları, kitap ve makalelerle, çeşitli vesilelerle yaptıkları konuşmalarla açıkca ortaya koymuşlardır ve bu konudaki düşüncelerini anlatmaya da devam etmektedirler.

Fuat Köprülü'den Cahit Öztelli'ye, Ahmet Eflâki'den Burhan Toprak'a Osmanlı Müelliflerinin yazarı Bursalı Mehmet Tahir'den İbrahim Hakkı Konyalı'ya Tahsin Ünal'a kadar bir çok ilim adamı ve araştırmacı Yunus'un Karamanlı olduğunu belgelerle dile getirmişlerdir. Bu hususta İbrahim Hakkı Konyalı'nın hizmetleri büyüktür. Çünkü, daha sonra birçok yazar bu konuda İbrahim Hakkı'yı kaynak olarak almıştır. Bu hususta başka araştırmalarda olmuştur. Ahmet Yaşar Ocak gibi, Mikâil Bayram gibi.

Yunus'un Karamanlı olduğuna dair yapılan önemli çalışmalardan biri de Prof.İbrahim Hulusi Güngör'e aittir.⁽²²⁾ Bu hususta Kâmil Kepecioğlu'nun araştırmalarını da belirtmekte fayda vardır.⁽²³⁾

20 Bahtiyar VAHAPZADE, "Yunus Emre3 Türk Edebiyatı, 152, Haziran 1986,S.5.

21 Bekir sıtkı ERDOĞAN, "Yunus Yaşıyor", Karaman Öğretmen Dergisi, Kasım 1989, S. 26.

22 Prof.İ.Hulusi GÜNGÖR, Devlet Arşivlerindeki Belgelerle Yunus Emre, karaman, 1991.

23 Kamil KEPECİOĞLU, "Yunus emre Nerede Yatıyor?", Nilüfer, 4, 1945, S. 68.

Yunus Emre üzerinde son yapılan çalışmalardan biride Mustafa Tatçı'ya aittir. Tatçı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, Prof.Dr.Abdurrahman Güzel'in danışmanlığında bir doktora tezi hazırlamıştır. Bu doktora tezinde bazı nüshaların yanı sıra Yunus Emre Divanı'nın Karaman nüshası da kullanılmıştır. Ve bu nüsha, Fuat Köprülü, Şahabettin Tekindağ, Müjgan Cunbur, ve Amil Çelebioğlu gibi ilim adamlarına göre 14.yüzyılda istinsah edilmiştir. Yani Selçuklular dönemine aittir. Ve şu andaki en eski nüsha olma özelliğini taşımaktadır.⁽²⁴⁾ Bu durumda şu soru akla gelmektedir. "Yunus Emre Karamanlı değilse en eski nüsha kabul edilen divanının Karaman'da bulunuşu nasıl izah edilebilir?" Kaldı ki Yunus'un önemli bir kültür merkezi olan Konya'da öğrenim gördüğü, Mevlâna ile dönemin önemli mütefekkirlerinden "Çerhname" yazarı Ahmet Fakih ile beraberlikleri de bilinen bir başka gerçektir.⁽²⁵⁾

Yeni araştırmaların daha yeni bilgiler ve belgeler ortaya çıkaracağı muhakkaktır.

Sözlerimi, şair Behçet Kemal Çağlar'ın şu mısralarıyla tamamlamak istiyorum:

*"Konuşulan dil var ya şimdi bütün ulusca,
Bir Bakıma Mehmedce, Bir bakıma Yunusca*

*Bir başka kutsal hava çalarken Konya'da ney
Karaman'da kavali özlüyordu Mehmet Bey.*

*Bağrıyanık Türkçe'ye onunla düştü cemre
Türk'ün eşsiz şairi ermişti Yunus Emre*

*Sarayda medresede Türkçe tutarken yosun
Bir duru pınar oldu sayesinde Yunus'un..*

*Selâm, sekiz yüz yıldır dili canlı Yunus'a
Selâm, saygı, hayranlık Karamanlı Yunus'a."* ⁽²⁶⁾

24 Dr.Mustafa TATÇI, Yunus emre Divânı, (İnceleme) Ankara, 1990, S. VII.

25 TATÇI, a.g.e., S. 22.

26. Behçet Kemâl ÇAĞLAR, "Yunus Emre Karaman'da", Çağrı, 264, Ocak 1980, s. 18.